

Остаповська Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В умовах сьогодення одним із визначальних чинників успішної соціалізації є розвинена інформаційна (або – інформаційно-комунікаційна) компетентність (ІК-компетентність). Вона належить до ключових компетентностей особистості та є обов'язковою до формування у початковій ланці освіти. Важливою складовою ІК-компетентності є культура інформаційної діяльності, саме завдяки розвиненій культурі інформаційної діяльності вчитель початкових класів зможе ефективно сформувати інформаційну компетентність своїх учнів. Проте, серед сучасних учених-науковців та педагогів-практиків не існує єдиного трактування феномену культури інформаційної діяльності учителі початкової школи.

Варто зазначити, що сьогодні є певні досягнення у дослідженні поняття інформаційної компетентності та культури інформаційної діяльності. Внесок у їх вивчення зробили М. Жалдак, В. Кремень, Н. Морзе, О. Співаковський та ін.

Для розкриття суті поняття «культура інформаційної діяльності» означимо термін «інформаційна діяльність» та її специфіку стосовно вчителя початкової ланки освіти.

Інформаційна діяльність – це процеси активної взаємодії суб'єктів інформаційних відносин з інформацією, представленою у будь-якому вигляді, під час якого суб'єкт задовольняє свої інформаційні потреби [9].

Можна виділити такі **загальні види інформаційної діяльності**: пошук інформації; представлення інформації; передача інформації; обробка інформації; перетворення інформації; збереження інформації; систематизація і класифікація інформації; використання інформації [2].

Інформаційна діяльність виникає із інформаційних потреб, формалізується завдяки інформаційним бажанням, конкретизується у формі запитів та практично втілюється у вигляді інформаційних продуктів або інформаційних послуг.

Послідовний ланцюжок інформаційних потреб, бажань, запитів і використання інформації складає *інформаційний цикл* (рис. 1) [5, с. 59].

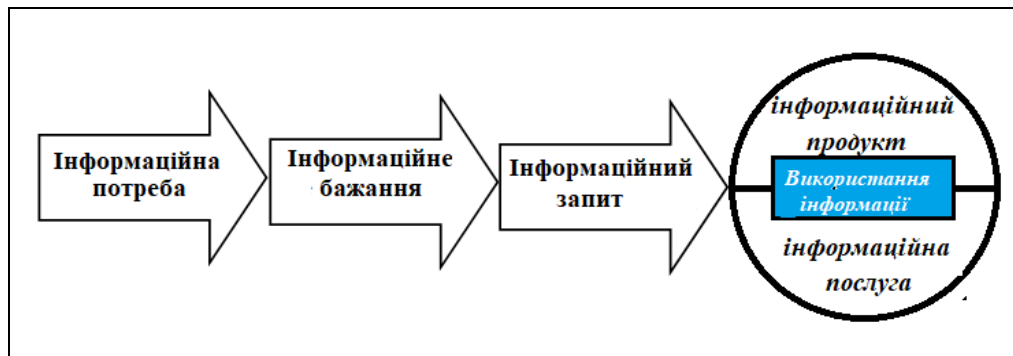

Рис. 2. Інформаційний цикл

У контексті нашого дослідження означимо також поняття «культура».

Культура – це система цінностей, уявлень про світ і правил поведінки, спільних для людей, пов’язаних певним способом життя [10, с. 314].

Загалом термін «культура» може означати «царину духу». Це поняття може також означати визначений тип свідомості або поведінки людей, скажімо, культура «гуманітаріїв» чи культура «технократів». Це досить значуще за своєю сутністю слово ми досить часто застосовуємо його як синонім чогось гарного, цінного та безумовно позитивного [6, с. 350].

Культура інформаційної діяльності є якісним показником інформаційної діяльності особистості. Сучасні вчені трактують її по-різному. Наведемо кілька дефініцій.

1. Культура інформаційної діяльності – це оволодіння компетенціями цілеспрямованої роботи з інформацією із використанням для цього всіх сучасних засобів і методів [7].

2. Культура інформаційної діяльності – це вміння цілеспрямовано працювати з різноманітною інформацією і використовувати для її отримання, обробки і передачі сучасні інформаційні технології [1].

Варто також відмітити той факт, що досить часто терміни «інформаційна культура особистості» і «культура інформаційної діяльності» трактують як синоніми.

На культуру інформаційної діяльності педагога початкової ланки освіти значною мірою впливають такі фактори:

- 1) психологічний та соціально психологічний фактори;
- 2) особливості перебігу психічних процесів та психологічні характеристики особистості;
- 3) знання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та уміння і навички роботи з засобами ІКТ.

До *складових культури інформаційної діяльності вчителя початкових класів* належать:

- 1) система загальнонавчальних знань і умінь;
- 2) комунікативні уміння;
- 3) знання й уміння у галузі інформатики («комп'ютерна грамотність») [4, с. 19].

Детальніше розглянемо кожен із складових.

1. Система загальнонавчальних знань і умінь. До першого компонента науковці (Г. Коджаспірова, Н. Розенберг та ін.) відносять уміння швидко читати, складати план, реферувати й конспектувати, складати анотації, резюме, використовувати документи, каталоги, картотеки, уміння міркувати, доводити, обґрунтовувати тощо. З цієї точки зору загально-навчальна культура, як компонент інформаційної, представляє собою комплекс навичок у роботі з книгою, що включає усвідомлений вибір тематики читання, систематичність і послідовність, уміння знаходити потрібну літературу за допомогою бібліографічних посібників; користуватися довідково-бібліографічним апаратом, орієнтуватися в книзі з метою максимального засвоєння і глибокого сприйняття прочитаного, застосовувати раціональні прийоми роботи з книгою тощо. Тому перший компонент інформаційної культури точніше називати інформаційно-бібліографічною культурою [4, с. 19].

2. Комунікативні уміння. Комунікативні якості особистості включають уміння адекватно сприймати й оцінювати чужу думку; пред'являти інформацію в такій формі, що сприяє продуктивному процесу дискусії; складати конструктивні програми діяльності для досягнення загальних цілей. Культура діалогу, яку Н. Розенберг також відносить до інформаційної, тісно пов'язана з мовною, комунікативною, психологічною культурами [4, с. 19–20].

3. Знання й уміння у галузі інформатики («комп'ютерна грамотність»).

Цей комплекс варто назвати *комп'ютерною компетентністю*, і вона також, поза всяким сумнівом, належить до інформаційної культури. У зв'язку з цим можна вважати близьким до поняття «інформаційна культура» поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність», яке розуміється як системне утворення знань, умінь і навичок педагога в галузі ІКТ і оптимальне поєднання методів свідомого використання програмних засобів [4, с. 20].

Поняття «комп'ютерна грамотність», на думку А. Коломієць, І. Лапшиної, В. Білоус, повинне включати також *акмеологічну компоненту*, яка відображає психологічні проблеми і наслідки використання ІКТ у навчальному процесі, психологічну структуру взаємодій суб'єктів навчання, особливості формування позитивного ставлення до оволодіння комп'ютерною грамотністю і т. д. таким чином, поряд із професійною компетентністю основними якостями, які забезпечують конкурентоздатність на ринку праці, стали мобільність, гнучкість до адаптації, критичне мислення, орієнтація в інформаційному просторі, уміння працювати з інформацією, комунікабельність, комп'ютерна грамотність [3, с. 34].

До *критеріїв сформованості культури інформаційної діяльності особистості*, як зазначає Т. Проценко, належать наступні вміння:

- 1) адекватно формулювати свою потребу в інформації;
- 2) ефективно здійснювати пошук потрібної інформації у доступній для використання сукупності інформаційних ресурсів;
- 3) переробляти інформацію та створювати на її основі якісно нову;
- 4) розробляти і впроваджувати індивідуальні інформаційно-пошукові системи;
- 5) адекватно відбирати й оцінювати наявну інформацію;
- 6) здібність вести інформаційне спілкування;
- 7) комп'ютерна грамотність [8].

Рівні реалізації культури інформаційної діяльності вчителя початкових класів включають: 1) когнітивний рівень; 2) емоційно-ціннісний; 3) поведінковий [8].

- 1) когнітивний рівень – це знання й уміння;

- 2) емоційно-ціннісний (афективний) – це установки, оцінки, стосунки;
- 3) поведінковий (діяльнісний) – це реальна та потенційна поведінка [8].

Як підвид культури культура інформаційна діяльності вчителя початкових класів володіє усіма притаманними їй **функціями**: 1) людинотворчою (гуманістичною); 2) гносеологічною (пізнавальною); 3) кумулятивною; 4) інформаційною; 5) комунікативною; 6) нормативно-регулюючою (управлінською); 7) ціннісно-орієнтаційною; 8) інтегруючою [6, с. 354].

Проте, як свідчить аналіз наукових праць та спостереження за освітньою практикою, що завдяки багатоаспектності та динамізму складових проблема дифініціювання і формування культури інформаційної діяльності вчителі початкових класів постійно вимагає актуалізації та пошуку нових, більш сучасних способів вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова В. К. Логическая подготовка будущего учителя к информационной педагогической деятельности [Электронный ресурс] / Вера Константиновна Власова // Первое сентября. – режим доступа до журн. : <http://открытыйурок.рф/статьи/213034/> – (назва з екрану).
2. Захарова Т. Б. Профильная дифференциация обучения информатике на старшей ступени школы [Текст] / Т. Б. Захарова. – М., 2007. – 212 с.
3. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь : Для студ. высш. и сред. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Академия, 2001. – 176 с.
4. Коломієць А. М. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя : Навчально-методичний посібник / А. М. Коломієць, І. М. Лапшина, В. С. Білоус. – Вінниця : ВДПУ, 2006. – 88 с.
5. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління : Навч. посібн. / С. П. Кулицький. – К. : МАУП, 2002. – 224 с.
6. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : Підручник / Микола Павлович Лукашевич, Микола Ваильович Туленко. – К. : Каравела, 2004. – 456 с.
7. Пашкин С. Б. О психологизации культуры информационной деятельности студентов [Электронный ресурс] / С. Б. Пашкин, П. В. Румянцева. – режим доступа до журн. : http://fit-herzen-conf.ru/statii/298_pashkin.php – (назва з екрану).
8. Проценко Т. Формування інформаційної культури користувачів / Тамара Проценко // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 3. – С. 34–38.
9. Цветкова О. М. Оптимізація засобів автоматизації інформаційної діяльності підприємства / О. М. Цветкова, О. О. Дмитракова // Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. – 2014. – Вип. 5. – С. 126–132.
10. Черниш Н. Соціологія : Курс лекцій / Наталія Черниш. – Вид. 4-те, доповнене і перер. – Львів : Кальварія, 2004. – 544 с.